

Avrupa Birliğinin Bilgi Toplumu Yaklaşımında E-Öğrenme

Serhat Çoban¹

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

serhatcoban17@yahoo.com

Özet: Avrupa Birliği'nin belirli bir alandaki hareketine ilişkin öneriler olarak tanımlanabilecek belgelerde, bilgi toplumunun önemine değinilmekte ve özellikle yeni teknolojilerin yaygınlaşması ile birlikte bilgi toplumunun oluşumunda eğitimin başat bir yer taşıdığı vurgulanarak güncel koşullara göre eğitimin nasıl yeniden yapılandırılması gerektiğine ilişkin önerilerde bulunmaktadır. Bu çalışma Avrupa Birliği Belgelerinde yer alan bilgi toplumu yaklaşımı içinde e-öğrenimin nasıl ele alındığını incelemektedir.

Anahtar Sözcükler: Avrupa Birliği, Bilgi Toplumu, E-Öğrenme

Abstract:

1. Giriş

Gerek ABD'de gerekse de Avrupa Birliği (AB)'nde 1990'lardan sonra internetin sivil kesime de yayılması sonucunda "bilgi otoyolları", "ulusal bilgi altyapıları" ve "bilgi toplumu" politikaları oluşturulmaya başlanmıştır. AB daha çok "bilgi toplumu politikaları" tanımını kullanırken, ABD "bilgi otoyolları", "ulusal/küresel iletişim/bilgi altyapısı" gibi kavramları kullanmayı tercih etmektedir. Bununla birlikte ulaşılmak istenen hedeflerde benzerlikler bulunmaktadır [1].

2. AB'nin Kaygıları

ABD Başkan Yardımcısı Al Gore'un, 1993 yılında yayınlanan Ulusal Enformasyon Altyapısı (National Information Infrastructure: Agenda for Action) raporu piyasayı temel almakta ancak geniş bir devlet desteği de içermektedir. Ulusal enformasyon altyapısını kuracak ve işletecek olan temel güç özel sektör olsa da, devlet teknolojik yenilikleri ve açık ağları desteklemek, ağın mahremiyetini garanti altına almak, fikri

mülkiyet haklarını korumak, evrensel hizmet ilkesine sahip çıkmak gibi konularda gerekli yasal düzenlemeleri yaparak özel sektörün işlerini kolaylaştırmada kilit bir rol oynayacaktır [2].

Avrupa Birliği (AB) ise bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin olarak, ABD ve Asya/Pasifik grubu dışındaki ülkeleri önemli bir pazar olarak görmekte olup bu bölgelerde etkin olmak istemektedir. ABD'nin bir kolu olan internetin aniden büyümesi Avrupalıları kaygılandırmakta ve politika oluşturma süreçlerini hızlandırmaktadır.

3. Açık Standartlar ve Kritik Kitle

AB'nin Bangeman Raporu'nda açık standartlar ve kritik kitle kavramının önemi vurgulanmaktadır.

Kritik kitle, pazara yeni çıkan mal ve hizmetlerle ilgili bir kavramdır. Yeni ürünler piyasaya ilk çıktıklarında, genellikle gelir düzeyi yüksek veya ürünün meraklılarından oluşan bir kesim tarafından tüketilir. Firma buradan elde ettiği gelir ile yatırım maliyetlerinin uygun bir bölümünü

karşılıyarak üretimine devam eder. İletişim hizmetlerinde üretimin devamlılığını sağlayacak ölçekteki tüketiciye kritik kitle denir. Eğer bir hizmet çok yüksek bir fiyatla piyasaya çıkar ve kullanıcıların en sıcak kesimi özellikleri nedeniyle bu ürünü tüketemezse, o hizmeti üretmeye devam etmek mümkün olamayacaktır. Bu anlamda da kritik kitle yaratılmamış olacaktır. Yeni medya hizmetleri alanında görülen en önemli engellerden biri budur. Bu engel nedeniyle, internet üzerinde alınabilen hizmetlerden çok daha fazlasını vermeye aday başka hizmetler başarı sağlayamamıştır. ABD ise internet hizmetleri alanında bu durumu aşmak için kamu parasıyla kurulan bir ağı önce kullanıcılara açmak daha sonra ise ticarileştirmek yolunu izlemiştir. Böylece kritik kitle hazır bulunmuştur. AB de kritik kitlenin yaratılmasında kamu politikalarının önemine dikkat çekmektedir [1].

Bilgi toplumunun AB politikalarıyla ilişkili olarak ifadesinin, Avrupa çapında oluşturulan stratejik bir vizyon ile bu hedeflere ulaşabilmek için AB organlarının, üye devletlerin, bölgelerin, Avrupalıların bütünleyici politikalar oluşturma ve uygulama süreçlerini anlatmakta olduğu söylenebilir [1].

4. Bangeman Raporu

1994 yılında Avrupa Konseyi tarafından Bangeman Raporu hazırlanmıştır [2]. Bangeman Raporu'nda bilgi toplumuna ilk geçen ülkelerin en fazla ödül alacağı vurgulanırken, bu geçişte geç kalan ülkelerin ise yatırım ve iş imkânlarında yıkıcı düşüşler yaşayacağı ifade edilmektedir. Raporda ileri bilgi teknolojileri ile birlikte iletişim sistemlerinin bilgi toplumun temeli olduğu da vurgulanır [3].

Bangeman Raporu'nda da kamu kesiminin rolü konusunda yeni iletişim / bilgi altyapıları üzerinde ortaya çıkacak pazarların belli bir düzeyde talep görmedikçe yatırımın geri dönüşünün yetersiz kalacağına değinilmekte olup rekabetin de pek çok durumda kitlesel talebi sağlayamayacağı ya da yavaş

sağlayacağı ifade edilmiştir. Kritik kitlenin yaratılması için dört düzeyin sağlanması gerektiği bildirilir. Bunlar;

- a. Kamu yönetimleri arasında ortak istek ve spesifikasyonlara yönelik anlaşma sağlanması ve bunların Avrupa ve ulusal düzeylerde yapılan satın almalarda uygulanması için taahhütte bulunmaları;
- b. Var olan ve gelecekte ortaya çıkacak Avrupa ağlarının ve hizmetlerinin yoğun özendirilmesinin ve kullanımın sağlanması;
- c. Eğitim kurumlarına, KOBİ'lere ve kamu yönetimlerine yönelik olarak farkında olma kampanyaları düzenlenmesi gerekmektedir;
- d. Özel piyasa alanlarında gerekli büyüklük ve ivmeyi yaratabilmek için rekabetçiler arasında işbirliklerinin teşvik edilmesi" [3].

Avrupa Birliği, sonraki süreçte bütün projeleri "e-Avrupa" projesi altında bir araya getirerek yeni uygulamaların AB çapında yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar başlatmış, AB üyelerine bu amaçla parasal fonlar ayrılmıştır. Bununla birlikte, bilimsel ve teknolojik parasal sübvansiyon sağlayan Çerçeve Programlardan altıncısı içine de bu uygulamalara yönelik toplumsal, ekonomik, sosyolojik ve teknolojik uygulamalar dahil edilmiştir.

AB bilgi toplumu politikasının diğer bir boyutunu da "Üçüncü Ülkeler" oluşturmakta olup AB'nin dünya çapında rekabet için bu ülkelere yönelik programlar geliştirilmesi de istenmektedir. E-Avrupa projesi, aday ülkelere yönelik olarak da genişletilerek e-Avrupa+ projesi oluşturulmuş ve bu projeye de Türkiye dahil edilmiştir. Aday ülkelerin parasal kaynaklarını kendi kaynaklarından karşılaması istenmektedir [1].

Çeşitli ülkelerin resmi politika belgeleri incelendiğinde bilgi toplumu, sosyo-ekonomik faaliyetlerin giderek etkileşimli sayısal iletişim ağlarının katılımıyla veya bu iletişim ağlarının yoğun kullanımıyla gerçekleştirilmesi yanında, bu amaçla kullanılan her türlü teknolojinin ve uygulamanın üretilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda da elektronik

ticaretten, uzaktan eğitime; devlet yurttaş ilişkilerinin sürdürülmesinden, karayollarının yönetimine kadar tüm yaşam alanlarına katılan sayısal ağlar bu tanım çerçevesinde değerlendirilebilmektedir [1].

5. Bilgi Toplumu ve E-Öğrenme

1994 yılı Bangeman Raporunda Avrupa'da bilgi toplumunun başlamasına öncülük edecek on temel uygulama içinde "uzaktan öğrenim" uygulaması da yer almaktadır. Bu uygulama altında uzaktan öğrenim merkezlerine eğitim materyalleri sağlanması ile küçük ve orta boy işletmeler, büyük şirketler ve kamu yönetimi için uzaktan eğitim ve öğrenim materyallerinin tedarik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. İleri uzaktan öğrenme tekniklerinin okullarda genişletilmesi gerektiği üzerinde durulan raporda, uzaktan öğrenim hizmetlerini karşılayacak kurumun, rekabet fiyatlarındaki gerekli ağ tarifeleri göz önüne alındığında piyasadaki yeni hizmet sağlayıcı şirketler olacağı ifade edilmektedir. Avrupa Komisyonu'nun da programlar ve kursların kalite standardını desteklemesi gerektiği raporda belirtilir [3].

Bangeman Raporunda uzaktan öğrenim uygulamasıyla kimlerin kazanacağına dair bir öngöründe de bulunulmuş ve endüstrinin, özellikle de küçük ve orta ölçekli kuruluşlar ile kamu yönetiminin, eğitim ve öğretimdeki sınırlı kaynakların kullanımında maliyetlerin azaltılması ve verimliliğin artırılması ile kazançlı çıkacağı belirtilmiştir. Yaşam boyu öğrenme programlarının avantajı ile de çalışanların ihtiyaç duydukları becerilerini arttıracığı ifade edilmektedir. İnsanların bir diğer kazanımının ise kendi evlerinden ya da uzak yerlerden eğitim ve öğrenim alma avantajına sahip olacağı vurgulanmaktadır. Öğrencilerin yüksek kalitedeki öğrenime erişebileceği belirtilir [3].

Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun 1995 yılında eğitim ve öğretim üzerine hazırladığı beyaz belgede de, özellikle bilgi toplumuna geçiş sürecinde Avrupa'da, büyüme, rekabet gücü ve istihdam alanlarında gelişim

sağlamanın eğitim ve öğretim politikalarıyla olabileceği üzerinde durulmaktadır. Özellikle gençler arasında yaşandığı bildirilen istihdam sorununu çözmeye eğitim ve öğretimin önemli bir yanıt olabileceğini ifade eden belge, eğitim ve öğretimin istihdam problemini aşmada tek başına yeterli olamayacağı, Avrupa Birliği üye devletlerince de desteklenmesi gerekliliğinin önemini vurgular [4].

"Teknik yeniliklerdeki büyüme yeni bilgi gerekliliklerini ortaya çıkarıyor. Tüketim alışkanlıkları ve yaşam biçimleri değişiyor. İnsanlar çevre sorunlarına ve doğal kaynaklara karşı daha dikkatli. Bu durumlar eğitim ve öğretim sistemi ile sanayi aktivitelerini etkiliyor" [4].

Belge bilgi toplumuna geçişin geniş bir bilgi ihtiyacı doğrultusunda istihdam ve ekonomik yaşam becerilerin geliştirilmesi ile olanaklı olabileceğini belirtmektedir. Teknoloji kullanımının istihdam düzeylerine azalmaya neden olmadığı, tam tersine gelişmiş ülkelerin yeni bilgi teknolojileri ile bağlantılı birçok yeni iş yaratabildiği belirtilmekte olup yeni teknolojilerin iş yerlerinde kullanımının işin doğası ve üretimin organizasyonunu radikal bir biçimde değiştirdiği de vurgulanmaktadır [4].

Beyaz Belge'ye göre bilgi toplumu sayesinde öğretim metotları değişiyor, "aşırı derecede pasif öğrenci/öğretmen ilişkisi yeni ve görünüşte umut verici bir etkileşimli iletişime yerini bırakıyor" [4].

Belge rekabet gücü, istihdam ve eğitim/öğretim arasındaki bağları vurgulayarak, değişimin bu üç faktörünün Avrupa toplumunun radikal bir biçimde yeniden örgütlenmesini gerektireceğini vurguluyor. Eğitimin esas amacının bireylerin özgüveni ile mesleki kapasitesini geliştirmek olduğunu vurgulayan beyaz belge de, bu doğrultuda herkesin geniş tabanlı bir bilgiye erişmesi ve istihdam edilebilme durumlarına odaklanılıyor. Geniş tabanlı bilgiye erişim olgusunun ana sorun noktasının bilgiye erişme ve erişememe durumları olduğunun

belirtildiği belgede bu bilgi boşluğunun azaltılmaya çalışılması gerektiği ifade edilmekte ve eğitime bu boşluğu azaltmada önemli görevler düşeceği belirtilmektedir [4].

Beyaz belgede Avrupa Sanayicileri Şubat 1995 toplantı raporunda yer alan ekonomi ve emek piyasalarıyla eğitim alanının yakınsama içerisine girmesi gerektiği yönlü açıklamalarına atıf yapılarak bu yaklaşımın desteklendiği ifade edilir. Yaşam boyu öğrenme yaklaşımı temelinde esnek öğretimin önemi üzerinde durulmakta olup gelişen süreç içinde oluşacak öğrenim toplumu için gerekli becerilerin saptanıp bu becerilerin bireyler tarafından edinilmesi gerektiği belirtilmektedir [4].¹

Gerekli becerilerin saptanma biçiminin çalışma sektörü ile koordineli bir biçimde, hem çalışanların hem de sektörün faydasına işleyen bir süreç olması gerektiği belgede vurgulanır. Özellikle yeni teknolojilerin iş ortamında kullanılmasının getirdiği vasıflaşmanın çalışanlara öğretilmesi gerekliliği üzerinde duran beyaz belge bu noktada da eğitim sisteminin öneminden bahseder. Belgeye göre yeni değişimler ışığında eğitim ve öğretim sisteminin temel amacı modern ihtiyaçları en iyi şekilde karşılayabilmeye bireyleri adapte edebilmektir. Bu doğrultuda da istihdam piyasasının ihtiyaçlarını karşılamada eğitim

sisteminin etkili bir biçimde yardımcı olabileceğini belirtir [4].

Bu düşüncelerle uygulamaya geçmek için Komisyon beş genel amaç tanımlamıştır.

Bunlar;

- a. Yeni bilgi edinmeyi teşvik etme.
- b. Okul ve iş sektörünü yakınlaştırma.
- c. Dışlamayla mücadele.
- d. Üç topluluk dilinin kazanılmasını sağlama.
- e. Sermaye ve eğitim yatırımları eşit temelde ele alma [4].

Kişinin, iş ve endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için potansiyelini arttırmaya çalışması gerektiği, bunun için de esnek yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu belirten Beyaz Belge, yaşam boyu öğrenme süreci gibi yaklaşımların beceri edinme sürecinin devamlılığını teşvik ettiğini ifade eder. Eğitim sisteminde yeni teknolojilerin kullanılması ile birlikte bilgi toplumunda tüm biçimleriyle uzaktan eğitimin gelişmesine önem verileceği belgede belirtilmekte ve Açık Üniversite'nin uzaktan eğitimdeki başarıları bu duruma örnek olarak gösterilmektedir [4].

Avrupa Birliği Komisyonu'nun Haziran 2003 tarihli "E-Öğrenme: Yarının Eğitimini Tasarlamak" başlıklı raporunda da eğitim ve öğretimin kalitesini arttırarak erişilebilirliğini güçlendirmenin Avrupa bilgi toplumunun gelişiminin yapı taşlarından biri olduğu ifade edilerek, e-öğrenme uygulamalarının sosyal kapsayıcılık üzerine olan Avrupa Birliği politikalarının (dil öğrenme, beceri boşluğunun kapatılması, kültürlerarası diyalog) başarısı için gittikçe artan bir biçimde kolaylaştırıcı olarak görüldüğü vurgulanmaktadır. Rapor e-Avrupa 2005 hareket planı için yapılan öngörülerde üç politik önceliğin güçlendirilmesine yoğunlaşılması gerektiğinden bahsedildiğini ifade ederek bu politik önceliklerin e-öğrenme, e-yönetim ve e-sağlık olduğunu bildirmektedir. E-öğrenim uygulamalarının kullanımının ve sanal kampüslerin yayılımının işgücünün yeniden

¹ İşgücünü yapısal değişime uyarlamada temel sürdürücü güçlerden biri bilgi ve iletişim teknolojileridir. Bu teknolojiler sektörün yeni üretim süreçleri, sektörel yapıdaki değişimler temelinde sektörün işgücünde aradığı yeni becerileri kazandırmada önemlidir. Bilgi ve iletişim teknolojileri doğal olarak yeni beceri taleplerini arttırma eğilimindedirler. Beceri çok boyutlu bir kavram olup fiziksel yetenek (el-göz koordinasyonu, dayanıklılık, ustalık), bilişsel yetenek (analitik muhakeme, sayısal ve sözlü yetenek) ve bireylerarası beceriler (iletişim, denetleme, liderlik, takım çalışması) gibi çeşitli alanlar çerçevesinde değerlendirilebilir [5].

vasıflandırılmasına destek olacağı da raporda vurgulanmaktadır [6].

6. Sonuç

Avrupa Birliği'nin strateji belgeleri incelendiğinde eğitim ve öğretim politikalarının piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda rekabet gücü ve istihdam yönelimli olarak ele alındığı görülür. Bireylerin iş sektörün aradığı beceriler temelinde donanmasının sağlanması ise geniş tabanlı bilgiye erişebilme ve yaşam boyu öğrenim uygulamalarına tabii olma biçiminde oluşabileceği strateji belgelerinden edinilmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin özellikle de internetin eğitim alanına eklenmesi sayesinde e-öğrenim pratikleri ile emek gücünün sektörün hedefleri doğrultusunda yeniden vasıflandırılabilirliği üzerinde durulmaktadır.

Bridges'de üniversitelerdeki eğitim müfredatlarını sektörün talepleri doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını, öğrencilere iş dünyasının bir parçası olmayı öğretmek üzere beceriler aktarılmak istendiğini belirtir. Bu beceriler; iletişim becerileri, sayılara yatkınlık (matematik becerileri), bilgi teknolojilerini kullanabilme, nasıl öğrenileceğini öğrenme olarak ifade edilebilir [7].

Sektör, üretici güçlerin ulaştığı seviye doğrultusunda teknolojik donanımına sahip emek gücü istemektedir. İncelenen belgelerde de görüldüğü üzere bu emek gücünü oluşturmada eğitime büyük önem verilir. Yeni iletişim teknolojilerinin artan gelişimi ile de eğitim yapma olanakları bilgisayarlaşmaktadır. Bu doğrultuda da e-öğrenim uygulamalarının yaygınlık kazandığından bahsedilebilir.

Yine incelenen belgelerde e-öğrenim uygulamaları ile emek gücünün vasıflandırılmasından da söz edilmektedir. Bilgi toplumu söylemi ile sektörün aradığı vasıflara sahip emek gücünün yaratılması hedeflenmekte ve bu doğrultuda e-öğrenime önem verilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Geray, H., (2003), **İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları**, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- [2] Başaran, F., 2004, "Enformasyon Toplumu Politikaları ve Gelişmekte Olan Ülkeler", **İletişim: Araştırmaları**, C.2, S.2, s.7-31.
- [3] Bangeman Report, 1994, **Europe and the Global Information Society**, http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf, Erişim Tarihi: 10.09.2011.
- [4] White Paper, 1995, **White Paper on Education and Training: Teaching and Learning**, http://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com95_590_en.pdf, Erişim Tarihi: 15.09.2011.
- [5] Ducated, K. vd., 2000, "Toward the Learning Labor Market", **The Information Society in Europe: Work and Life in an Age of Globalization**, s. 141-172.
- [6] Commission Report, 2003, **eLearning: Designing Tomorrow's Education**, http://ec.europa.eu/education/archive/elearning/doc/mid_term_report_en.pdf, Erişim Tarihi: 25.09.2011.
- [7] Bridges, D., 2000, "Back to The Future: The Higher Curriculum in 21st Century", **Cambridge Journal of Education**, C.30, S.1, s.37-55.